

Rizika zemědělství v ČR ve srovnání s dalšími zeměmi EU a možnosti jejich řešení

Ing. Václav Vilhelm, CSc.

Ruzyňský den výživy rostlin a agrotechniky

VÚRV, v.v.i. - Praha 6 Ruzyně

11. února 2020

ÚSTŘEDNÍ ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMICKÝ
A INFORMAČNÍ ÚSTAV

Rizika v zemědělství

- **Přírodní povahy** (klimatická – extrémní projevy počasí, nákazy zvířat, choroby a škůdci plodin)
- **Cenová rizika** (pokles cen zemědělských komodit, nárůst cen vstupů do zemědělství; specifická rizika u velkých zemědělských podniků s převahou pronajaté půdy - změny pachtovného, změny cen práce)
- **Rizika změn** (environmentální rizika, institucionální rizika, změny dotační politiky, změny legislativy)

Rozhodující zdroje rizik pro současné zemědělství

Klimatické změny

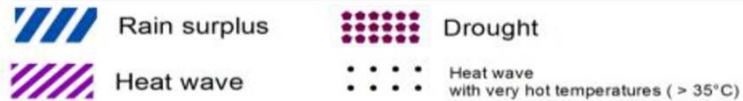
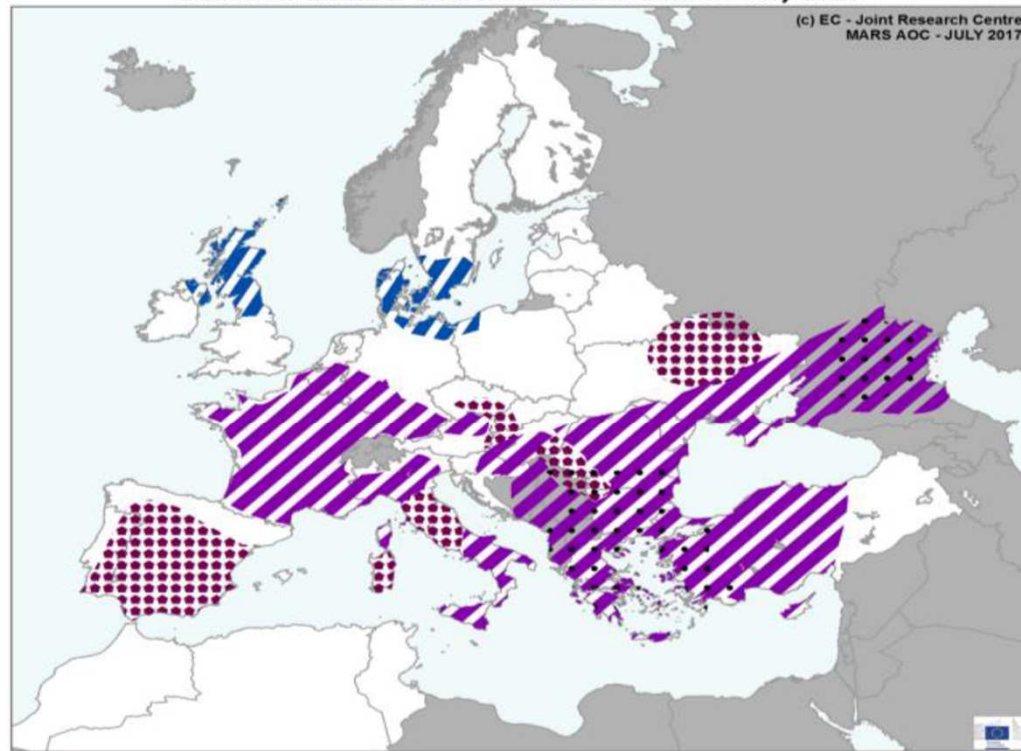
- Nestejné dopady pro různé oblasti světa – příležitost i hrozba
- V našich podmínkách častější extrémní projevy počasí – sucha, přívalové deště, krupobití

Globalizace trhů

- Globalizace má za následek, že výpadky produkce nemusí být kompenzovány zvýšením cen, jako tomu bylo dříve na izolovaných trzích.

Extrémní projevy počasí v Evropě

Based on weather data from 1 June until 30 July 2017

Období: 1.6. – 30.7.2017

Nadměrný déšť

Sucho

Vlny horka

Vlny horka s teplotami nad 35°C

Zdroj: JRC MARS Bulletin Vol 25 No 7
24 July 2017

Řízení rizika – risk management

- **Identifikace rizik** fyzické ztráty, odpovědnost za škody, přerušení výrobní činnosti, chyby v řízení, nedbalost, technologická, politická a sociální rizika
- **Ocenění a kvantifikace rizik** zjištění jaký dopad mohou mít jednotlivá rizika na finanční situaci podniku na základě stanovení pravděpodobnosti vzniku škody a možné velikosti jejího dopadu
- **Kontrola a financování rizik** stanovení technologických a organizačních opatření k eliminaci identifikovaných rizik; u zbylých rizik rozlišení rizik na ta, jejichž dopady lze krýt z vlastních zdrojů, a ta, která je potřeba přenést na jiný subjekt => pojištění

Velikost rizika

- Je relevantní vždy pouze **ve vztahu ke konkrétnímu subjektu**
- Je dána **četností výskytu rizika** a **závažností dopadů rizika**

četnost	VN	VV
	NN	NV
	závažnost	

NN	neřešit
VN	změnit technologii
NV	pojistit
VV	neprovozovat, nebo státní zásahy

Rozdělení rizik s ohledem na potřebu a oprávněnost státních zásahů

- **Normální** – zvládnutí uvnitř podniku
- **Obchodovatelná** – zvládnutí pomocí obchodovatelných nástrojů (pojištění, termínové obchody)
- **Katastrofická** – nutný zásah státu

Toto členění rizik v zemědělství používá např. OECD. **Státní zásahy** v oblasti **normálních rizik** považuje za **kontraproduktivní**, v oblasti **obchodovatelných rizik vhodné** při podpoře rozvoje trhu a v oblasti **katastrofických rizik za nezbytné**

Možnosti omezování rizik v zemědělském podniku

Liší se dle velikosti, zaměření a lokalizace zemědělského podniku:

- Diverzifikace pěstování plodin
- Zoohygienická opatření
- Diverzifikace aktivit
- Příjem i z jiné než zemědělské činnosti
- Pojištění
- Smlouvy o prodeji produkce, termínové obchody, využití burzy

Dotace bez vazby na produkci obecně zvyšují bezpečnost zemědělského podnikání

Riziko poklesu cen

- **Cenová rizika zemědělských komodit nejsou v EU ani v ČR pojistitelná**
- V USA je nabízeno v rámci dotovaného pojištění plodin i riziko výkyvů cen v rámci tzv. pojištění příjmu z rostlinné produkce CRC (Crop Revenue Coverage)
- Komoditní burzy: termínované obchody – futures kontrakty, opce

USA

- Dotované (pojistné) pojištění ústřední součástí americké zemědělské politiky
- Přesun za poslední dekádu od pojištění plodin (výnosu) k pojištění příjmů, 70% (dotovaného) pojistného připadá na programy pro pojištění příjmů
- Od 1981 do 2014:
 - Navýšení míry účasti z 15% na 90%
 - Navýšení počtu plodin krytých pojištěním z 5 na 130

USA - ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA FARM BILL 2014

- Veřejná politika - zemědělský zákon 113-79 z roku 2014
- Vedoucí role **Agentury pro řízení rizik**
- Zemědělská politika nastavena pro programové období 2014-2018
- Součástí jsou nové komoditní programy
 - Krytí cenových ztrát
 - Krytí zemědělských ztrát
 - Program na ochranu producentů mléka
- Program na ochranu zemědělských příjmů

EVROPSKÁ UNIE

- Řízení rizik implementováno na úrovni členských států
- Velké rozdíly mezi ČS v rámci EU
- Cenová rizika obvykle nepojistitelná
- Členské státy s vysokými státními podporami
 - Španělsko: Agroseguero (státní zajištění)
 - Rakousko: pojištění plodin (včetně sucha) podporováno státem a spolkovými zeměmi
 - atd.
- Přímé platby garantují všem zemědělcům jistý příjem neohledně na jejich skutečně dosažený výnos

EU- SZP 2014-2020

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV)

- Článek 36 Řízení rizik
- Článek 37 Pojištění úrody, hospodářských zvířat a plodin
- Článek 38 Vzájemné fondy pro nepříznivé klimatické jevy, nákazy zvířat a choroby rostlin, napadení škůdci a ekologické havárie
- Článek 39 Nástroj ke stabilizaci příjmu

Některé z těchto článků jsou implementovány pouze v 13 programech z více než stovky PRV v ČR EU

		PLODINY, HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA A VÝNOSY		VZÁJEMNÉ FONDY		NÁSTROJ NA STABILIZACI PŘÍJMŮ	
		INTENZITA VÝŠE PODPORY (%)	ZTRÁTY (%)	INTENZITA VÝŠE PODPORY (%)	ZTRÁTY (%)	INTENZITA VÝŠE PODPORY (%)	ZTRÁTY (%)
PILÍŘ I.*	OVOCE A ZELENINA	80**	>30	10/8/4 %****	-	-	-
				5/4/2 %*****			
		50***	<30				
	VÍNO	80**	>30				
		50***	<30				
PILÍŘ II.	65	>30	65	>30	65	>30	
KRITÉRIA PRO STÁTNÍ PODPORU	65	-	65	>30	65	>30	
REGULACE ABER	65	-	-	-	-	-	

ABER (OBECNÉ NAŘÍZENÍ O BLOKOVÝCH VÝJIMKÁCH)

*POUZE V NĚKOLIKA ČS

** NEPŘÍMÉ KLIMATICKÉ UDÁLOSTI ZPŮSOBENÉ PŘÍRODNÍMI KATASTROFAMI

*** OSTATNÍ ZTRÁTY ZPŮSOBENÉ KLIMATICKÝMI JEVY, CHOROBAMI ZVÍŘAT NEBO ROSTLIN A PLODIN ZAMOŘENÍ

****PODÍL PŘÍSPĚVKU Z ORGANIZACE PRODUCENTŮ DO VZÁJEMNÉHO FONDU V PRVNÍM, DRUHÉM A TŘETÍM ROCE SVÉ ČINNOSTI PRO MS KTERÉ VSTOUPILY DO EU PO ROCE 2003

*****PODÍL PŘÍSPĚVKU Z ORGANIZACE PRODUCENTŮ DO VZÁJEMNÉHO FONDU V PRVNÍM, DRUHÉM A TŘETÍM ROCE PROVOZU AŽ DO KONCE MS

Zdroj: Bardaji, I., Garrido, A., Blanco, I., et al., 2016. State of play of risk management tools implemented by members states during the period 2014-2020: national and European frameworks. European Parliament Study IP/B/AGRI/IC/2015-75.

KOMPARACE USA-EU

- Odhadované rozpočtové rozložení programů v rámci zemědělských politik

TYP PODPOR	US	EU
PODPORA DO ŘÍZENÍ RIZIK	47%	1%
ZÁCHRANNÉ SÍTĚ	23%	5%
PODPORA PŘÍJMŮ	0%	72%

ŘÍZENÍ RIZIK V ČESKÉ REPUBLICE

- Články 36-39 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY č. 1305/2013 nejsou implementovány v českém Programu pro rozvoj venkova: kvůli 30% prahové ztrátě ve srovnání s průměrem produkce posledních 3 let (nebo v průměru 3 let z posledních 5 let s vyloučením minimálního a maximálního)
- Podpora komerčního pojištění plodin a zvířat (rizika obvykle zahrnují krupobití, bouře, požáry, povodně, jarní mráz, sesuv půdy, nakažlivé choroby zvířat) z národních zdrojů (PGRLF) – dotace ve formě úhrady části (až 50 %) zaplaceného pojistného
- Ad hoc státní pomoc obvykle pro nepojistitelná rizika - nejdůležitějším nepojistitelným rizikem je sucho
- Možnost zřízení Fondu těžko pojistitelných rizik. Povoleno Evropskou komisí, notifikace platí do roku 2022

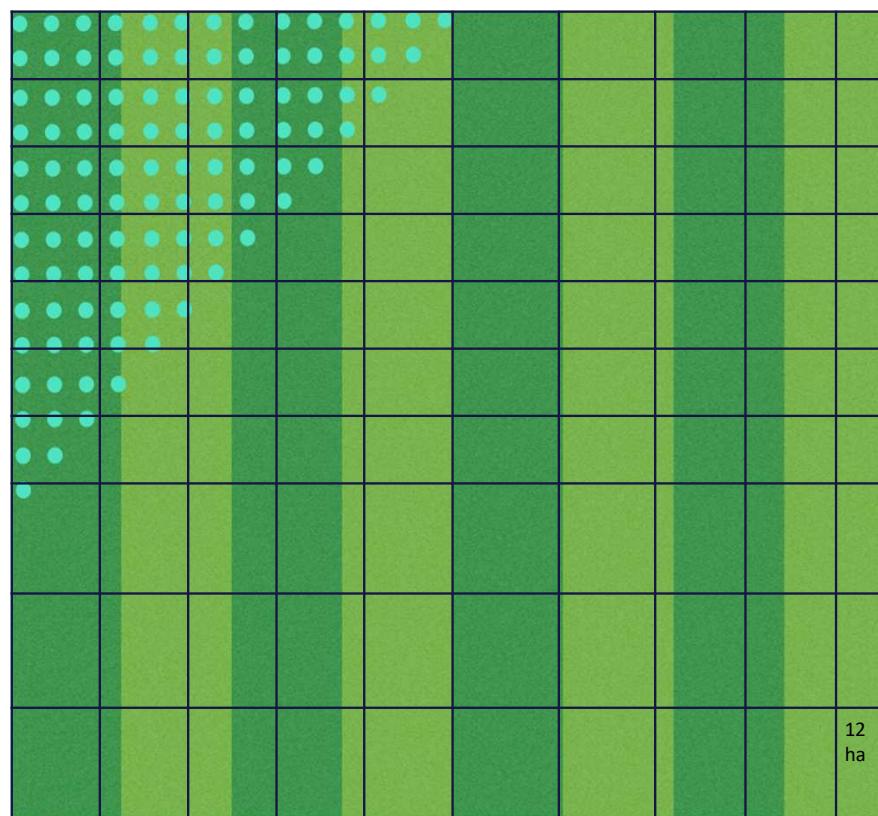
DOPAD 30% HRANICE

MODEL I. – typický pro ČR

- 1 zemědělský podnik (1200 ha)*
- Nepřevyšuje 30% hranici škod způsobených na zemědělském podniku
- Nevzniká nárok na kompenzaci
- *Hektary vážený medián českých zemědělských podniků představuje přibližně 1100 ha

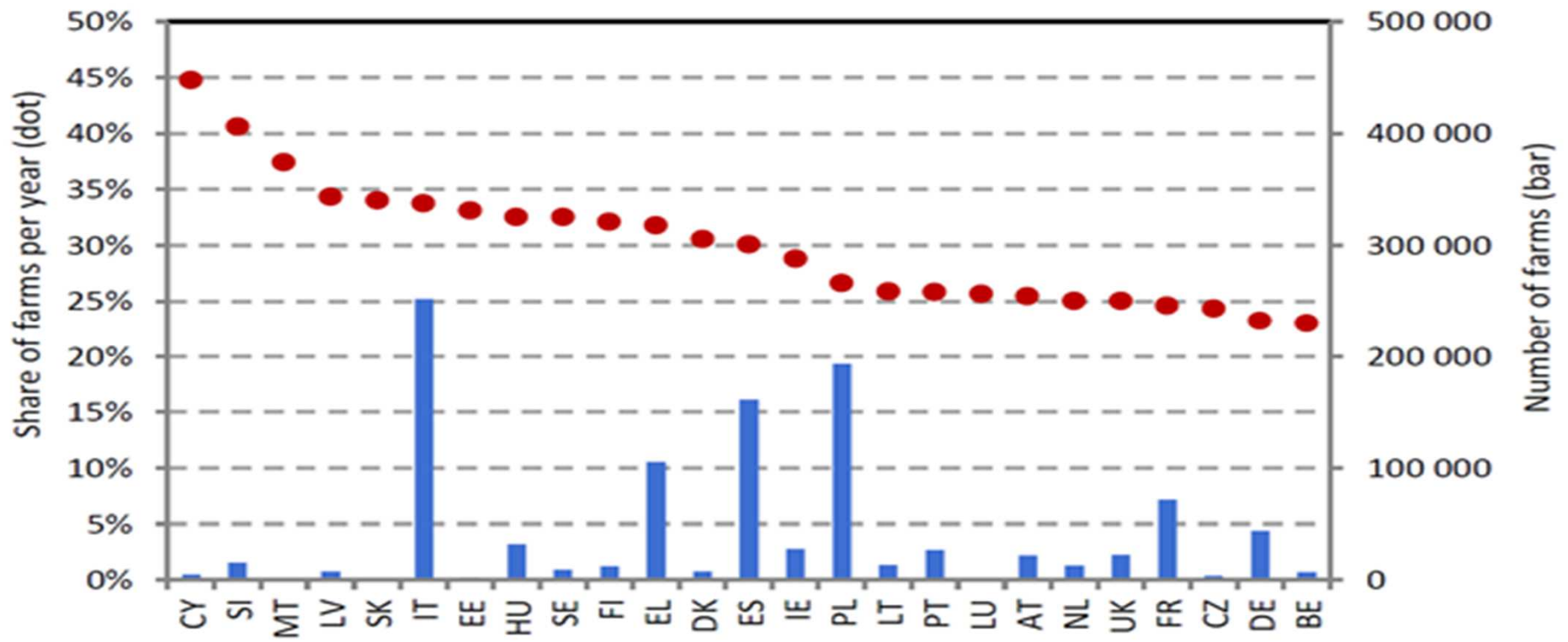
MODEL II. – typický pro EU

- 100 zemědělských podniků (12 ha na zemědělský podnik)
- 20 zemědělských podniků bylo poškozeno krupobitím
- Převyšuje 30 % hranici škod způsobených na zemědělském podniku
- Vzniká nárok na kompenzaci

Podíl a počet farem s více než 30% propadem zemědělského příjmu v EU-25 vůči průměru let 2007-2013

Evropská komise (2017) z dat FADN EU

Pojištění jako nástroj snižování dopadů rizika

Pojištění představuje tvorbu, rozdělování a užití pojistného fondu k úhradě peněžních potřeb ekonomických subjektů, které jsou v jednotlivých případech výskytu náhodné, vcelku však odhadnutelné.

- Nástroj finanční eliminace negativních dopadů nahodilosti
- Finanční služba
- Finanční kategorie: tvorba, rozdělování a užití pojistného fondu
- Právní vztah (Občanský zákoník, pojistné podmínky, smluvní ujednání)

Subjektivní faktory v pojištění

Averze k riziku ovlivňuje rozhodnutí uzavřít pojištění a platit pojistné

Morální hazard riziko změny chování pojištěného subjektu

Pojištění plodin

3 možné základní formy

- **Pojištění škod na plodinách** (krupobití nebo více ve smlouvě specifikovaných rizik)
- **Pojištění úrody** (Československo 1986 – 1990: komplexní pojištění úrody, USA FCIC)
- **Pojištění založené na indexech počasí** (spíš vhodné pro systematická rizika působící plošně – např. sucho v Austrálii)

Pojistitelná rizika v pojištění plodin v ČR

- **Krupobití** (historicky nejstarší pojistitelné riziko u plodin, v našich podmínkách pojistitelné zhruba od poloviny XIX. stol.)
- **Požár**
- **Vichřice**
- **Povodeň, záplava**
- **Sesuv půdy**
- **Vyzimování**
- **Jarní mráz**
- **Sucho** (pouze vybrané plodiny a limitované plnění)

Nepojistitelná rizika přírodní povahy u plodin v ČR

- **Sucho** (částečně pojistitelné)
- **Trvalý déšť v době sklizně**

Tato rizika jsou pojistitelná např. v Rakousku, Španělsku nebo v USA. Ve všech případech jde o státy, kde funguje spolupráce veřejného a soukromého sektoru v oblasti zemědělského pojištění.

PGRLF, a.s. vyvíjí snahy o založení Fondu těžko pojistitelných rizik, hledají se možnosti financování.

Obecným cílem je najít způsob financování, který by nahradil *ad hoc* státní výpomoc v takových případech.

Nebezpečné nákazy zvířat

- Zjištění má za následek likvidaci zvířat v ohnisku nákazy a uzávěru v ochranném pásmu
- Nyní např. **aviární influenza (ptačí chřipka), africký mor prasat**
- Významný výskyt nebezpečných nákaz ČR v uplynulých 20 letech:
mor prasat, BSE, aviární influenza (ptačí chřipka)

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ošetřuje v § 67 až § 70 náhradu škod a nákladů, které vznikly v souvislosti s nebezpečnými nákazami. Oproti původní úpravě, která odškodnění za nutně poražená nebo utracená zvířata podmiňovala nemožností pojistit zvíře pro případ výskytu nebezpečné nákazy, je od 1.7.2001 náhrada za utracené nebo nutně poražené zvíře zaručována bez ohledu na možnost pojištění.

Pojištění hospodářských zvířat

- **Pojištění pro případ nákaz a dalších hromadných škod** (zejména živelní škody, nebezpečné nákazy nebo jiná hromadná onemocnění infekčního nebo parazitárního původu)
- **Pojištění pro případ jednotlivých škod** (zejména úrazy, neinfekční onemocnění, porodní škody)

Pojištění se vztahuje na uhynutí nebo utracení pojištěných hospodářských zvířat, nikoliv - až na výjimky (koně) – na jejich léčení.

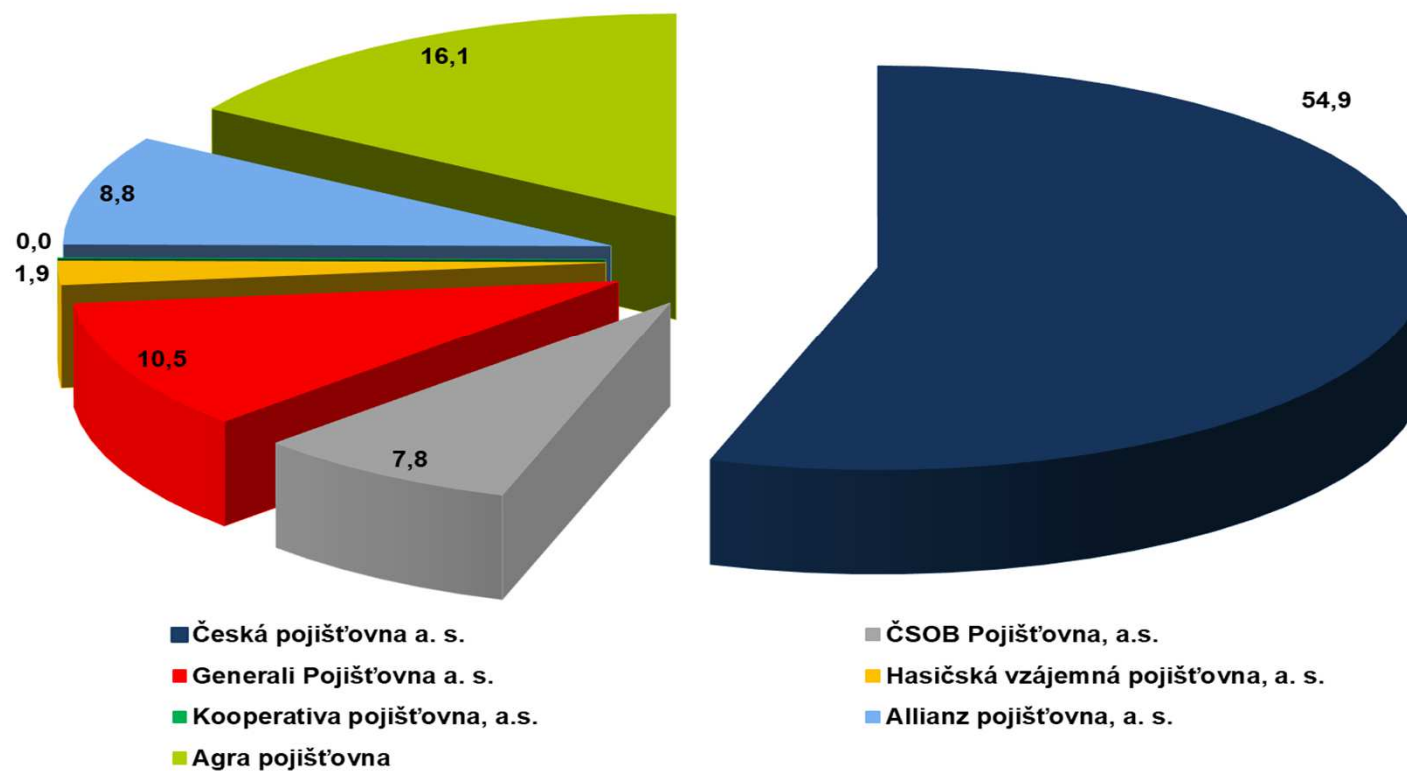
- **Pojištění přerušení provozu** - ztráty v důsledku přerušení produkce hospodářských zvířat (po dobu ručení pokrývá konstantní náklady, které pojištění dál musí vynakládat při přerušení provozu a zisk, který by vytvořil, pokud by k přerušení provozu nedošlo)

Zemědělské pojištění v ČR

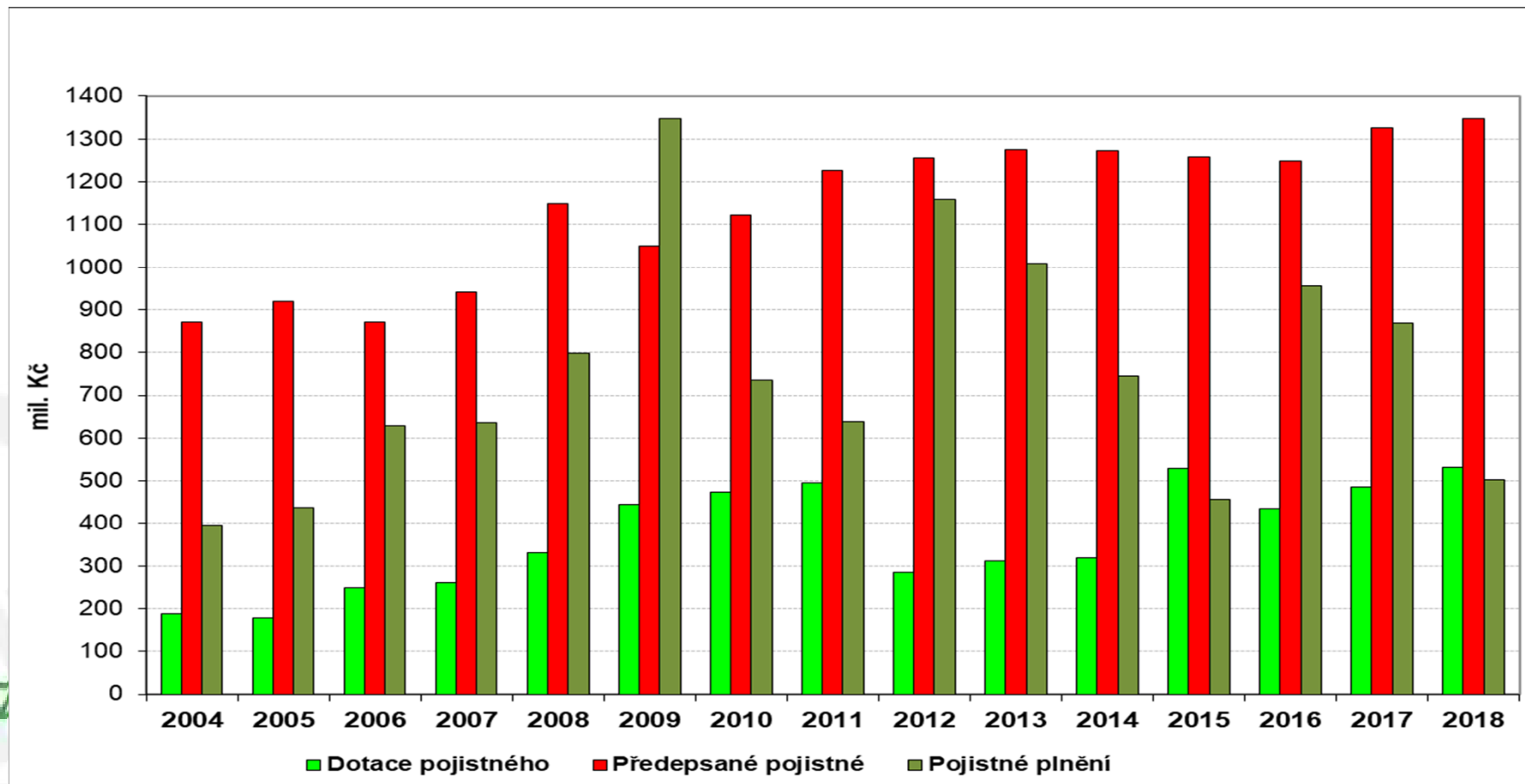
- Česká pojišťovna a.s.
- Generali pojišťovna, a.s.
- Agra pojišťovna, organizační složka Österreichische Hagelversicherung VVaG
- Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s.
- ČSOB pojišťovna, a.s.
- Allianz pojišťovna, a.s.

Sjednání pojištění prostřednictvím: **pojišťovacího agenta** nebo **pojišťovacího makléře**

Trh zemědělského pojištění v ČR v roce 2018

Vývoj zemědělského pojištění v ČR v letech 2004 – 2018

Propojištěnost

- **Plodiny** – cca 1 500 000 ha, tj. cca 49 % ploch z.p. dle ČÚZK, resp. **59 %** ploch dle LPIS
- **Hospodářská zvířata** – cca **80 %**

Údaje jsou každoročně zveřejňovány ve Zprávách o stavu zemědělství ČR na základě informací z České asociace pojišťoven, resp. Agra pojišťovny

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.

Program „Podpora pojištění“

- Pojištění plodin – podprogram Podpora pěstiteli na úhradu nákladů spojených s pojištěním plodin
- Pojištění hospodářských zvířat - podprogram Podpora chovateli na úhradu nákladů spojených s pojištěním hospodářských zvířat
- Pojištění lesních školek a lesních porostů

Sazba podpory: **50 % z uhrazeného pojistného za pojištění speciálních plodin, 40 % u ostatních plodin a 50 % u hospodářských zvířat v roce 2018, 30% v případě pojištění lesních školek nebo pojištění lesních porostů**

Fond těžko pojistitelných rizik

- V garanci PGRLF
- Projednáno v roce 2015
- Získán souhlas EK
- Vyžaduje specifickou legislativu – asi samostatný zákon
- Účast ve Fondu jako podmínka pro podporu pojištění

Pokud by byl realizován, měly by být zrušeny ad hoc pomoci ze strany státu v případě realizace takto ošetřených rizik

Děkuji za pozornost

Kontakt pro dotazy, připomínky nebo náměty:

Ing. Václav Vilhelm, CSc.
ÚZEI, Mánesova 75, Praha 2
tel.: 222 000 303
vilhelm.vaclav@uzei.cz